

Erich Kitzmüller:

**Vyučovací hodiny (O štyrském trojlístku)
Síla paměti, filtr vzpomínek
(S. 165-173)**

Léta kampaně proti vydání života na pospas jadernému průmyslu – narážka na Zwentendorf - byla utvářející pro mou osobu a, jak vím, pro mnoho dalších také.

Takže vzpomínka na ně by měla jen probublávat. A to činí, ale každá jednotlivá vzpomínka je okamžitě překryta dnešními znalostmi, které vše třídí a zabarvují podle těchto znalostí.

Navíc je toto poznání nejednoznačné a rozporuplné. Víím, všichni vííme, že kampaň byla v jistém smyslu úspěšná: Zwentendorf nebyl uveden do provozu.

Takže každá jednotlivá vzpomínka připomínala prehistorii, cílevědomou etapu úspěchu.

Tomu odporují další poznatky - snad všichni tehdejší účastníci kampaně nemohou nepřiznat, že nejenže se jaderný průmysl na celém světě chystá stát opět rozhodujícím, ale že především hybné síly jaderně-fosilní posedlosti zvyšováním energetické intenzity se nestaly nebo jen stěží stanou předmětem individuální a

Erich Kitzmüller:

Lehrzeiten (Über das steirische Kleeblatt)

**Kraft der Erinnerung, Filter der Erinnerung
(S. 165-173)**

Die Jahre der Kampagne gegen die Auslieferung des Lebens an die Atomindustrie – Stichwort Zwentendorf – waren prägende Jahre für die eigene Person und, wie ich weiß, für etliche andere auch.

Also müsste die Erinnerung daran nur so hervorsprudeln. Das tut sie auch, aber über jede einzelne Erinnerung legt sich sogleich ein heutiges Wissen, das alles sortiert und diesem Wissen gemäß einfärbt.

Obendrein ist dieses Wissen ein zweideutiges, widersprüchliches Wissen. Ich weiß, wir alle wissen, dass die Kampagne in einem gewissen Sinn erfolgreich war: Zwentendorf ging nicht in Betrieb. Also zeigte jede einzelne Erinnerung davon die Vorgeschichte, eine zielgerichtete Etappe des Erfolgs.

Dem widerspricht das andere Wissen – wohl alle Mitstreiter von damals können nicht umhin, es sich einzugestehen, dass nicht allein die Nuklearindustrie weltweit sich wieder anschickt, bestimmend zu werden, sondern dass vor allem die Triebkräfte der nuklear-fosilen Besessenheit vom steigenden

kolektivní povědomosti a změny.

Vzpomínání je tak ohroženo zvrácenou zkušeností zdánlivého úspěchu.

Jistě, můžeme se utěšovat a nemusíme se za své vzpomínky stydět:

Koneckonců se díky našemu zásahu podařilo oddálit některé špatné trendy a otestovat a v zárodku realizovat některé alternativy; koncepčně je vše připraveno na energetickou transformaci.

Optimisté mezi námi již vidí, že vstupujeme do otevřených dveří, ať už prostřednictvím zvyšování energetické účinnosti („faktor 10“, „obhospodařování zdrojů“) s cílem technokraticky řízené udržitelnosti, nebo pevněji a ambiciózněji jako - státem ukotvené - různorodé přesměrování k tvůrčím formám ekonomiky a života, které neusilují o zvyšování energetické intenzity, ale o výhodné energetické služby.

Budoucnost, v níž jednotlivci a společnost směřují svou ctižádost k úspěšnému životu s elegantní nízkou spotřebou energie. Ale to jsou jen naděje.

Takové protichůdné poznatky a projekce nevyhnutelně překrývají paměť.

Jiná cesta neexistuje, musím se oprostít od vzpomínek, jako by se jednalo o

Energiedurchsatz doch nicht oder kaum zum Thema von individueller und kollektiver Besinnung und des Wandels geworden sind. Also ist das Erinnern bedroht von der perversen Erfahrung eines Scheinerfolgs.

Gewiss, wir können uns trösten und brauchen uns unserer Erinnerungen nicht zu schämen: Immerhin sind als Folge unseres Eingreifens manche schlimmen Entwicklungen hinausgezögert und manche Alternativen erprobt und ansatzweise verwirklicht worden; konzeptionell ist alles bereit für die Energiewende.

Die Optimisten unter uns sehen uns schon durch die offene Tür treten, sei es mittels steigender Energieeffizienz („Faktor 10“, „Ressourcen-Bewirtschaftung“) mit dem Ziel einer technokratisch gesteuerten Nachhaltigkeit, sei es, solider und anspruchsvoller, als ein - staatlich verankertes - vielfaches Umsteuern zu kreativen Wirtschafts- und Lebensformen, die nicht den gesteigerten Energiedurchsatz, sondern die günstige Energiedienstleistung anstreben.

Eine Zukunft also, in der Einzelne und die Gesellschaft ihren Ehrgeiz auf gelingendes Leben bei elegant niedrigem Energieeinsatz richten. Aber das sind Hoffnungen.

Solch widersprüchliches Wissen und solche Projektionen überlagern unweigerlich die Erinnerung. Es geht nicht anders, ich muss von der

přibarvování pozdějšími poznatky - což se jistě může podařit jen nedokonale a příležitostně.

Pomohlo by, kdybych vynesl krabice a bedny, v nichž jsou uloženy nevyužívané letáky, protokoly, tiskové zprávy a mediální výstupy?

Události a plány, každý s místem a časem - tedy fakta.

Vím, že někdo musí, nebo by měl, takové materiály třídit, pořádat a vyvozovat z nich závěry. Přeji jim hodně štěstí.

Ale zatímco fakta šustí, chybí mi zvuk a emoce těchto pohnutých let.

Je to východisko: hledat v paměti jen to, co utkví jako vlastní zkušenost a poznatky? A je to skromnější, nebo náročnější?

Jak se vůbec stát všímavým?

Pro mě to začalo někdy v roce 1976 v Bruselu, kde jsem tehdy žil. Konference celosvětově vznikajícího protijaderného hnutí, tři odborníci, nikdo z nich mi nebyl znám, jeden z nich rakouský biolog Peter Weish.

Tehdejší setkání s Petrem Weishem mě spontánně a trvale vyburcovalo:

Jasně a upřímně myšlení, vycházející z vlastních zkušeností, i když jsou nutně

Erinnerung gewissermaßen jene Einfärbung durch das spätere Wissen abbürsten – was sicherlich nur unvollkommen und gelegentlich gelingen kann.

Würde es helfen, wenn ich die Kisten und Schachteln hervorhole, in der die vielen Flugblätter, Protokolle, Presse-Aussendungen und Medienberichte ungenutzt lagern? Die Ereignisse und Vorhaben, jedes mit Ort und Zeit – Fakten eben.

Ich weiß, jemand muss oder soll derlei Materialien sichten, ordnen und daraus Schlüsse ziehen. Ich wünsche viel Glück. Aber während die Fakten rascheln, vermisse ich den Klang, und das Bewegungsgefühl jener Jahre.

Ist dies ein Ausweg: Nur das aus der Erinnerung hervorzusuchen, was als eigene Lernerfahrung haften bleibt? Und ist das bescheidener oder anspruchsvoller?

Wie überhaupt aufmerksam werden?

Für mich begann es irgendwann 1976 in Brüssel, wo ich damals wohnte. Eine Konferenz der weltweit entstehenden Anti-Atom-Bewegung, drei Experten, keiner mir bekannt, einer von ihnen der österreichischen Biologe Peter Weish.

Die Begegnung damals mit Peter Weish hat mich spontan und nachhaltig aufgerüttelt: Ein klares und aufrichtiges Denken, von eigenen Erfahrungen, auch

omezené, a vyvozující rozhodné závěry pro vlastní jednání.

Později jsem někdy vyjadřoval výhrady k tomu, co mi připadalo přehnané černobílé myšlení.

Rodící se hnutí však nepotřebuje nic naléhavější než vnímat příhodný čas (kairos) vlastního rozhodnutí uprostřed neznámých a nejistých skutečností.

Ve stejný den přišla další zkušenost. Druhý odborník, statistik z USA, informoval o svém výzkumu, podle něhož se případy rakoviny množí v blízkosti jaderné elektrárny.

Dospěl k závěru, že tyto případy rakoviny mohou mít příčinnou souvislost s činností jaderné elektrárny.

Takový výzkum, a dokonce i takové závěry byly v té době zcela neobvyklé.

Třetí odborník, fyzik a nukleární lékař, to důrazně popřel. Všechno to prý byly jen statistiky a zjevně zfalšované.

Protože jeho vlastní výzkumy nade vší pochybnost prokázaly, že takové účinky je třeba s vědeckou jistotou vyloučit.

Komu věřit? Nebo raději nikomu? Není to neobvyklá situace, když se má člověk spoléhat na odborníky. Nyní mi zásah Petera Weishe situaci objasnil a tato zkušenost mi mohla být užitečná po celá desetiletí.

wenn sie notwendig beschränkt sind, ausgehen und entschiedene Schlüsse für das eigene Handeln ziehen.

Später würde ich zuweilen Vorbehalte anmelden gegen ein, wie mir schien, übertriebenes Schwarz-Weiß-Denken. Doch eine entstehende Bewegung braucht nichts dringender als dies, inmitten von Unwägbarkeiten und ungesicherter Faktenlage, den Kairos der eigenen Entscheidung wahrzunehmen.

Eine andere Lernerfahrung am selben Tag kam hinzu. Der zweite Experte, ein Statistiker aus den USA, berichtete von seiner Forschung, wonach in der Umgebung eines Atomkraftwerks gehäuft Krebsfälle waren. Daraus zog er den Schluss, es könnten diese Krebsfälle möglicherweise mit der Aktivität des Atomkraftwerks ursächlich zusammenhängen. Solche Forschungen und gar solche Schlussfolgerungen waren zu dieser Zeit ganz ungewöhnlich.

Dem widersprach nun der dritte Experte, Physiker und Nuklearmediziner, heftig. Das sei alles nur Statistik und offenbar gefälscht. Denn seine eigenen Untersuchungen hätten zweifelsfrei ergeben, dass solche Auswirkungen mit wissenschaftlicher Sicherheit ausgeschlossen werden müssten.

Wem glauben? Oder besser niemandem glauben? Keine seltene Situation, wenn man sich auf Experten verlassen soll. Hier nun klärte Peter Weishe die Lage, und diese Lernerfahrung konnte für mich über Jahrzehnte nützlich bleiben.

Zeptal se obou, jak financují svůj výzkum.

Americký statistik se přiznal, že na svůj výzkum téměř nepoužil peníze navíc, takže je skutečně potřeboval rozšířit.

Jeho oponent nejprve odmítl odpovědět na takto nevěcnou otázku, ale publikum ho k tomu donutilo: Jeho výzkum financoval provozovatel jaderného průmyslu.

Jednoduché zjištění, dnes běžně známé, ale tehdy, po desetiletích velkého mlčení o mnohonásobném zapletení se do národního socialismu, kdy víra v autority, v neposlední řadě v autority odborné, patřila k dobrým mravům, to byla neslýchaná novinka.

Kdo je financován zainteresovanými stranami, nemusí nutně mluvit pravdu.

Materiální závislosti nebo výhody však nabízejí silná vodítka; často stačí k tomu, aby si člověk vytvořil výstižný obraz.

Zkušenost: už se nebudu vymlouvat na různé odborné názory a prchat před odpovědností.

Čím více začínám chápat, co je důležité, tím lépe mohu posoudit, kterým odborníkům mohu věřit a kterým ne.

Er fragte die beiden, wie sie ihre Forschungen finanzierten. Der US-Statistiker bekannte, dass er kaum zusätzliches Geld für seine Forschung hatte einsetzen können, diese also tatsächlich einer Erweiterung bedürften

Sein Kontrahent verweigerte zunächst die Antwort auf eine so unsachliche Frage, wurde aber vom Publikum dazu gedrängt: Finanziert war seine Forschung von einem Betreiber der Nuklearindustrie.

Eine simple Erkenntnis, heute Allgemeingut, aber damals nach den Jahrzehnten des großen Schweigens über vielfache Verwicklungen im Nationalsozialismus, als der Glaube an Obrigkeiten, nicht zuletzt an Expertenobrigkeiten, zum guten Ton gehörte, war es eine unerhörte Neuerung.

Wer von Interessenten finanziert wird, sagt nicht unbedingt die Wahrheit.

Aber materielle Abhängigkeiten bzw. Vorteile geben doch starke Hinweise; oft genügen sie, um sich ein treffendes Bild zu machen.

Die Lernerfahrung: Ich werde mich nicht länger hinausreden auf unterschiedliche Expertenmeinungen und mich aus der Verantwortung flüchten.

Je mehr ich beginne zu verstehen, was wichtig ist, umso besser kann ich beurteilen, welchen Experten ich trauen kann und welchen nicht.

Jak se zapojit?

Brzy poté jsem se ve Štýrsku setkal s Manfredem Heindlerem, fyzikem z Technické univerzity ve Štýrském Hradci, jedním z prvních a pravděpodobně nejvýznamnějších iniciátorů nejen protijaderného, ale ekologického hnutí obecně; zároveň si hluboce uvědomoval sociální rozměr, který byl pravděpodobně také jádrem jeho pozdější angažovanosti.

Jeho přednáška (předtím jsem ho neznal), krátký rozhovor po ní: ani rozumbrada, ani svůdník, ale oddaný lepším tradicím vědy, kladoucí spíše naléhavé otázky než oznamující hotové odpovědi.

A přesto - nebo právě proto? - vyzvat posluchače a partnera k vlastnímu zapojení.

Byl to velmi krátký a spěšný rozhovor. On, Manfred, by odjel na nějaký čas do Severní Ameriky a já, spolu s jeho kolegou fyzikem Walterem Papouskem, bych nyní musel vzít věc do vlastních rukou ve Štýrsku. Nenapadlo mě zdráhat se a odmítnout.

Pro mě tím začala vzrušující, vyčerpávající léta, která pohltila spoustu času a energie, spojená také se starostmi a nevratnými finančními výdaji. Tento začátek byl však spojen s cennou zkušeností získanou z učení.

Wie sich einlassen?

Bald danach, zurück in der Steiermark, die Begegnung mit Manfred Heindler, Physiker an der Technischen Universität Graz, einer der frühen und wohl wichtigsten Anstoßgeber nicht allein der Anti-Atom-, sondern überhaupt der ökologischen Bewegungen; zugleich zutiefst sich der sozialen Dimension bewusst, wohl auch der Kern seines späteren Engagements.

Sein Vortrag (ich hatte ihn davor nicht gekannt), ein kurzes Gespräch danach: weder Besserwisser noch Verführer, sondern den besseren Traditionen der Wissenschaft verpflichtet, eher drängende Frage aufwerfen als fertige Antworten verkünden.

Und dennoch – oder gerade dadurch? – den Zuhörer und Partner herausfordern zum eigenen Engagement.

Ein sehr kurzes, eiliges Gespräch war das. Er, Manfred, würde weggehen, einige Zeit in Nordamerika sein; ich müsse zusammen mit seinem Physikerkollegen Walter Papousek jetzt in der Steiermark die Sache in die Hand nehmen. Es kam mir nicht in den Sinn, mich zu zieren und zu verweigern.

So beginnen für mich spannende, anstrengende, viel Zeit und Kraft absorbierende Jahre, verbunden auch mit Sorgen und unentgoltenem finanziellen Aufwand. Doch dieser Anfang war mit einer kostbaren Lernerfahrung verbunden.

Každý z nás potřebuje přes všechny své nároky na osobní suverenitu jiné lidi, kteří nás popostrčí a s nimiž naváže vztah důvěry.

To je jediný základ spolehlivého angažmá; všiml jsem si toho u mnoha úspěšných i neúspěšných dobrovolných aktivit.

Nestačí se opírat o údajně jistá faktická zjištění, že osobní účast je prostě nutná, že směr je již vytyčen;

a už vůbec nestačí očekávat prestiž nebo materiální výhody (které v případě protijaderného hnutí nehrály žádnou roli).

Jde o víc než jen o přežití nebo dokonce výhody, jde o správný život, jen tak se zakoření angažovanost.

Rozhodování, jak jsme si uvědomili na začátku, je záležitostí člověka, nejde do úplného bezpečí, o to důležitější jsou partneři.

Jedním z nejpotěšitelnějších zážitků těchto let bylo, že jsem to byl já, kdo mohl dát některým ze svých kolegů k tomu podnět.

Častěji takové podněty přicházely od jiných, především od Petera Pritze.

Peter Pritz (již dávno zesnulý; od roku 2006 také Manfred Heindler) dokázal v různých prostředích nastartovat a udržovat proces, který nyní nazrál: hledání poznatků a informací, především také spojenců, organizování metod spolupráce a působení směrem

Wir brauchen, jeder und jede, bei allem Anspruch auf persönliche Souveränität, andere Personen, die uns einen Anstoß geben und zu denen wir ein Verhältnis des Vertrauens entwickeln.

Nur das begründet ein verlässliches Engagement; das habe ich an vielen gelingenden und noch mehr misslingenden Engagements wahrgenommen. Es genügt nicht, sich zu verlassen auf vermeintlich sichere Sachbefunde, wonach das Engagement schlicht notwendig, die Richtung schon festgelegt sei; schon gar nicht genügt die Erwartung von Prestige oder materiellen Vorteilen (was im Fall der Anti-Atom-Bewegung keine Rolle spielte).

Es geht um mehr als nur ums Überleben oder gar um Vorteile, es geht um ein rechtes Leben, nur so schlägt das Engagement Wurzeln. Entscheidung, das wurde an solchem Anfang bewusst, ist eine Sache der Person, sie geht nicht ins völlig Gesicherte; umso wichtiger sind daher die Partner.

Zu den beglückenden Erfahrungen dieser Jahre gehört es, dass für einige Mitstreiter und Mitstreiterinnen ich es war, der ihnen diesen Anstoß geben konnte. Häufiger kamen solche Anstöße von anderen, zuvorderst von Peter Pritz.

Peter Pritz (schon lange verstorben; seit 2006 auch Manfred Heindler) vermochte in verschiedenen Milieus den Prozess in Gang zu setzen und zu halten, der jetzt fällig war: die Suche nach Wissen und Information, vor allem auch nach

ven, v neposlední řadě obtížný úkol, rozdělit nastalé aktivity a příslušná motivace.

Riskoval, že osloví etické jádro člověka, že mu dá příležitost zamyslet se nad čímkoliv co v něm lze nalézt.

Fascinující byla nepodmíněnost rozhodnutí vydat se na cestu.

Radost ze společné práce znovu a znovu obnovovala síly.

Jiní činili totéž ve svém prostředí a ideologicky vymezených kruzích, zejména také v tehdy velmi aktivním „Svazu komunistů“, tzv. maoistech.

Z těchto počátků se hnutí mohlo také začít rozvíjet ve Štýrsku, zpočátku v hlavním městě Štýrském Hradci.

Jak oslovit lidi?

Cíl byl jasný: každý by měl vědět o nebezpečích a podvodech, každý by měl mít možnost vyjádřit se!

Ale jak to udělat? Média zatím nespolupracují, jsou zaměstnána jinde.

Takže nezbyvá než chodit „po vesnicích“, do škol, na farnosti, do spolků a na nespočet ad hoc akcí na venkově i ve městech.

Verbündeten, die Methoden der Zusammenarbeit und der Außenwirkung zu organisieren, nicht zuletzt die schwierige Aufgabe, die anfallenden Tätigkeiten aufzuteilen und dafür zu motivieren. Er nahm das Risiko auf sich, den ethischen Kern der Person anzusprechen, ihr die Chance zu geben, sich darauf zu besinnen, was immer sich an Denk- und Glaubensfiguren dort finden würde.

Eine Unbedingtheit des sich auf-den-Weg-machens faszinierte. Die Freude am gemeinsamen Tun erneuerte immer wieder die Kräfte. Andere taten das gleiche in ihren Milieus und ihren ideologisch definierten Zirkeln, vor allem auch im damals sehr aktiven „Bund der Kommunisten“, den so genannten Maoisten.

Von diesen Anfängen konnte die Bewegung nun auch in der Steiermark, zunächst am Hauptort Graz, ihren Schwung nehmen.

Wie auf Menschen zugehen?

Das Ziel war klar: Alle sollen von den Gefahren und Betrügereien wissen, alle sollen mitentscheiden! Aber wie das anstellen? Die Medien fallen zunächst fast zur Gänze aus, sie sind anderweitig besetzt.

Also bleibt nur, „über die Dörfer“ zu ziehen, in Schulen, Pfarreien, vor Vereinen und zu unzähligen ad-hoc-Veranstaltungen auf dem Land und in

Ani příprava není snadná. Mnozí z nás se mají co učit. Někteří to dělají levou zadní, jiní pracují celé noci.

Vzpomínám si na první předběžný rozhovor s Walterem Papousekem, fyzikem a kolegou Manfreda Heindlera.

Zpočátku se mu třesou ruce, musí o všem přemýšlet znovu a v souvislostech.

Námaha však stojí za to. Když my, většinou dva, Walter Papousek a já, předkládáme své obavy, argumenty a návrhy, reakce je většinou matoucí.

Propaganda provozovatelů jaderných zařízení zabeďňuje mnoho hlav. Ještě obtížnější je, že s některými souhlasu přicházejí argumenty, s nimiž nemůžeme souhlasit.

Ale čas od času se s tím dokážeme vypořádat lépe a zhruba po roce pravidelně převládá věcná a souhlasná výměna názorů. Baví to všechny, aktivisty i diváky.

Mohlo by se zdát, že to vše je samozřejmé. Ale v těchto letech tomu tak není. Ani pro naše publikum, které se nám daří přilákat ve stále větším počtu. Ani pro sebe.

Jako dítě třicátých let (narozené v roce 1931), kdy jsme byli formováni střídavou lázní fanatismu a nedůvěry; po válce jsme byli deprimováni a napůl udušeni pod tlakem nedůvěry a tuposti -

den Städten.

Schon die Vorbereitung ist nicht einfach. Viele von uns haben viel dazuzulernen. Manche machen es aus dem Handgelenk, andere arbeiten die Nächte durch. Ich erinnere mich an das erste Vorgespräch mit Walter Papousek, Physiker und Manfred Heindlers Kollege.

Anfangs zittern ihm die Hände, er muss alles von Anfang neu und im Zusammenhang bedenken. Aber die Mühe lohnt sich. Wenn wir, meist zu zweit, Walter Papousek und ich unsere Bedenken, Argumente und Vorschläge vortragen, ist der Widerhall zumeist verwirrend.

Die Propaganda der Nuklearbetreiber hat viele Köpfe besetzt. Schwieriger noch, dass manche Zustimmung mit Argumenten einhergeht, denen wir nicht zustimmen können. Aber von Mal zu Mal können wir besser damit umgehen, und nach etwa einem Jahr überwiegt regelmäßig ein sachlicher und zustimmender Austausch. Alle freuen sich daran, die Aktiven ebenso wie das Publikum.

Das alles ist selbstverständlich, sollte man meinen. Ist es aber in diesen Jahren nicht. Weder für unser Publikum, das wir immer zahlreicher anzuziehen vermögen. Noch für uns selber.

Als Kind (Jahrgang 1931) geprägt von einem Wechselbad von Fanatismus und Misstrauen, nach dem Krieg niedergedrückt und halb erstickt unter der

odvrácenou stranou nedostatečného skládání účtů o účasti předchozí generace na fašistickém a nacistickém systému bezpráví.

Tam není zasahování do veřejných záležitostí zdaleka samozřejmé.

Jistě, Rakušané se již stali spořádanými členy a voliči, a především solidními spotřebiteli.

Jistě, i v Rakousku byl „osmašedesátý rok“ a pak projekt „pronikání demokracie do všech oblastí“, ale staletí podřizování se vrchnosti, pokrytectví a reptavého mlčení nelze tak snadno vymazat.

Iniciování veřejného odporu nebo volání po inovacích, které se odchylovaly od konsensu, bylo pro většinu v té době příliš velkým rizikem.

K tomu chybělo také školení a vzdělání.

O to povzbudivější jsou rostoucí zkušenosti s přibývajícím účastí: Přece jen se vyplatí lidi oslovit.

Jak se prosadit na veřejnosti?

Propagační akce, kterou vláda a provozovatelé jaderných zařízení prezentovali jako informační, se tentokrát konala ve Štýrském Hradci v sále Komory pracujících. Na pódium byli

Glocke aus Misstrauen und Dumpfheit – die Kehrseite einer ausbleibenden Rechenschaftslegung über die jeweilige generationelle Beteiligung an faschistischen und nazistischen Unrechtssystemen. Da ist öffentliche Einmischung noch lange nicht selbstverständlich.

Gewiss, die Österreicher waren schon brave Mitglieder und Wähler, vor allem auch brave Konsumenten geworden. Gewiss, da hatte es „68“ auch in Österreich gegeben, und dann das Vorhaben eines „Durchflutens aller Bereiche mit Demokratie“, aber Jahrhunderte des Obrigkeitswahns, der Heuchelei und eines meckernden Verstummens können nicht so leicht gelöscht werden.

In der Öffentlichkeit Widerstand auszulösen oder Neuerungen aufzuwerfen, die vom Konsens abweichen, das war zu dieser Zeit für die meisten ein zu großes Risiko. Und dafür fehlten auch Training und Bildung.

Umso ermutigender ist die zunehmende Erfahrung einer wachsenden Beteiligung: Es lohnt sich doch, auf Menschen zuzugehen.

Wie in der Öffentlichkeit sich behaupten?

Eine von Regierung und Atombetreibern als Informations-Veranstaltung ausgegebene Propagandaaktion findet diesmal in Graz im Saal der

dosazení odborníci, pravděpodobně slušní lidé, kteří budou prezentovat svůj odborný názor.

Například (při jiné příležitosti) může odborník na kotle vysvětlit, že reaktor jaderné elektrárny Zwentendorf je nepochybně bezpečný za takových a takových podmínek.

Na otázku, zda je tedy jaderná elektrárna bezpečná, odborník nejprve zdůrazní, že je expertem na kotle, a pak, pokud na něj dále směřují šikovně položené dotazy, připustí, že z jeho hlediska je elektrárna bezpečná. Principem je odvádění pozornosti od „pravdy“ prostřednictvím tříštění problému.

Součástí metody je, že jsou povoleny i dotazy z publika. Ale tentokrát, ani tentokrát (!) publikum nefunguje.

Mladá žena, Heidi Pucher, nyní Heidi Walther, v té době uznávaná mluvčí maoistů, začne vznášet zneklidňující, otevřené otázky, a když ji předseda přeruší, řekne:

„Teď mám mikrofon já, teď si ho nechám.“

V tu chvíli se všechno rozhoduje. Místností proletí sotva znatelný nádech a pasivní publikum se v okamžiku promění v sebevědomé shromáždění, které chce, aby byly pokládány jeho otázky a aby se jimi někdo zabýval.

Přednastavená pravidla hry jsou na krátkou dobu přerušena, hala je autonomní.

Honorace, kteří chtějí rychle opustit místo činu, jsou ve dveřích přivoláni

Arbeiterkammer statt. Man hat Experten aufs Podium gesetzt, vermutlich anständige Leute, die jeweils ihre Fachsicht darlegen. Da kann etwa (bei anderer Gelegenheit) ein Kesselspezialist darlegen, der Kessel von Zwentendorf sei unter diesen und jenen Voraussetzungen zweifellos sicher.

Wird nachgefragt, ob also das Atomwerk sicher sei, wird der Experte zunächst betonen, er sei Kesselexperte, und dann, wenn geschickt genug weitergebohrt wird, zugeben, aus seiner Warte sei das Werk sicher. Das Prinzip heißt Ablenkung von der Wahrheitsfrage durch zerstückelte Expertise.

Es gehört zur Methode, dass auch Fragen aus dem Publikum zugelassen sind. Diesmal, auch diesmal (!) klappt es aber nicht mit dem Publikum. Eine junge Frau, Heidi Pucher, heute Heidi Walther, damals eine maßgebliche Sprecherin der Maoisten, beginnt, die aufregenden, offenen Fragen aufzuwerfen, und als der Vorsitzende ihr das Wort entzieht, sagt sie: „Jetzt habe ich das Mikrofon, jetzt behalte ich es.“

In diesem Augenblick entscheidet sich alles. Ein kaum wahrnehmbarer Atem geht durch den Raum, im Augenblick verwandelt sich das passive Publikum zur selbstbewussten Versammlung, die ihre Fragen gestellt und behandelt wissen will.

Die vorgegebenen Spielregeln sind für kurze Zeit unterbrochen, der Saal autonom. Honoratioren, die den Schauplatz noch rasch verlassen wollen,

zpět a podle krajského hygienika:

„Ano, je pravda, že některé problematické látky nelze zneškodnit, nebo jen za extrémně vysokých teplot a nákladů, pokud vůbec.“

A v sále se objevují informace a názory, které vůbec nezapadají do koncepce organizátorů.

Co se stalo? Kontroverzní téma se na dlouhý okamžik dostalo na veřejnost.

Veřejnost, nejdůležitější politický zdroj.

Co jsme nevěděli: Ve sklepě se tísnily pořádkové síly v plné výstroji, připravené v případě potřeby použít sílu k obnovení pořádku.

Shromáždění je však, alespoň na krátkou dobu, mocné.

Nebo to bylo způsobeno jen lidským přístupem předsedajícího? Nebo nedostatek rozhodnosti.

Tuto zkušenost nebylo snadné interpretovat. Věc potřebuje publicitu a ta není samozřejmostí.

Ti, kteří si na ni činí nárok, riskují násilí.

Jak se však vypořádat s hrozbou násilí, tedy jak si počínat při „tvorbě veřejnosti“, je znepokojivá otázka, kterou nelze předem vyřešit.

Změna scény: Velká manifestace ve Štýrském Hradci (v Rakousku se tomu říká „demonstrace“), pečlivě připravená

werden an der Tür zurückgerufen, so der Landeshygieniker: „Ja, es sei richtig, gewisse problematische Stoffe könnten nicht oder nur bei äußerst hohen Temperaturen und Aufwand, wenn überhaupt, unschädlich gemacht werden.“

Und im Saal werden Informationen und Meinungen geäußert, die gar nicht ins Konzept der Veranstalter passen.

Was ist geschehen? Für einen langen Augenblick hat die strittige Sache sich Öffentlichkeit verschafft. Öffentlichkeit, die wichtigste politische Ressource. Was wir nicht wussten: Im Keller waren Exekutivkräfte in voller Einsatzrüstung zusammengepfercht, um bei einem solchen Ereignis notfalls mit Gewalt die Ordnung wieder herzustellen.

Aber eine Versammlung ist, wenigstens für kurze Zeit, mächtig. Oder lag es nur an einer humanen Anwendung des Vorsitzenden? Oder an mangelnder Entschlusskraft.

Diese Erfahrung war nicht leicht auszudeuten. Die Sache braucht Öffentlichkeit, und Öffentlichkeit versteht sich nicht von selbst. Wer sie beansprucht, riskiert Gewalt. Wie aber mit drohender Gewalt, also mit der Herstellung von Öffentlichkeit umzugehen ist, das ist eine verstörende, nicht vorweg zu erledigende Frage.

Szenenwechsel: Die große Manifestation in Graz (in Österreich heißt so etwas „Demonstration“), mühsam vorbereitet

a dohodnutá, řádně domluvená s úřady.

Ale co se stane? Mnoho aktivistů a samozřejmě i vševědoucích médií to prý věděli předem: dojde k násilí.

Neměli jsme už precedenty jinde, Brockdorf a další (a neměli jsme později Mutlangen a Gorleben?)?

Bylo tedy reálné připravit se na nevyhnutelnou eskalaci násilí! Když to i média předpověděla!

Někteří z nás však říkali, že předpověď násilí je sebenaplnujícím se proroctvím, a vyzývali nás, abychom se na násilí nepřipravovali.

Koneckonců se dosáhlo toho, že nedocházelo k žádnému, ani „neškodnému“ ozbrojení.

Hrстка lidí udělala víc. Čtyři z nás pracovali mnoho hodin na přípravě spousty svazečků květin a také sladkostí, druhý den procházeli po okraji manifestačního průvodu a rozdávali je s přátelskými slovy kolemjdoucím, v neposlední řadě čekajícím policistům.

(Teprve později jsme si všimli, že i tentokrát na nádvoří radnice čekaly na rozkaz k nasazení výkonné síly v plné výstroji).

Ať už k tomu přispělo cokoli, manifestace proběhla pokojně a díky tomu úspěšná. Několik hodin nám patřila ulice, a protože nebyl porušen klid, lidé se s námi mohli ztotožnit.

und vereinbart, ordnungsgemäß mit den Behörden abgesprochen. Aber was wird geschehen? Viele unter den Aktiven und selbstverständlich die allwissenden Medienleute meinten es vorab zu wissen: es werde Gewalt geben.

Hatten wir nicht schon anderswo die Präzedenzfälle, Brockdorf und andere (und würden wir nicht später Mutlangen und Gorleben haben?)? Also war es realistisch, sich auf die unvermeidliche Gewalteskalation vorzubereiten! Wo es doch auch die Medien voraussagten!

Einige von uns jedoch sagten, die Voraussage von Gewalt sei eine selbsterfüllende Prophezeiung und forderten uns auf, uns nicht auf Gewalt einzustellen. Immerhin wurde erreicht, dass jede, auch „harmlose“, Bewaffnung unterblieb.

Eine Handvoll Leute tat mehr. Zu viert stellten wir in vielstündiger Arbeit eine Menge kleiner Blumengestecke sowie Bonbons bereit, gingen anderntags am Rand des Manifestationszugs und verteilten sie mit freundlichen Worten an die Passanten, nicht zuletzt auch an wartende Polizisten. (Erst später bemerkten wir, dass auch diesmal im Rathaushof Exekutivkräfte in voller Ausrüstung auf den Einsatzbefehl warteten.)

Was immer dazu beigetragen haben mag, die Manifestation verlief friedlich, und deswegen war sie erfolgreich. Für Stunden gehörte uns die Straße, und weil wir die Straße friedlich hatten, konnte

Co na tom, že si státní policie (teď už se vzájemně poznáme) na okraji akce zapsala registrační značku auta, ve kterém jsme přivezli svazečky květin, sladkostí a dalších dárků.

Nechte je! Větší než obavy a úzkosti, dokonce i strach ze státní moci, je uspokojení z prožitého dne.

Další změna scény: celostátně významná manifestace ve Vídni na náměstí Ballhausplatz, sídle spolkového kancléře.

Na kraji vidím známého sociálního etika, který ho téměř proti jeho vůli vtahuje do demonstračního průvodu; „Jen žádné násilí!“, je jeho hlavní starost.

S policií je dohodnuto, že se nebude demonstrovat v zadní části sídla vlády; jak se dalo čekat, některé skupiny manifestantů dohodu nedodrží: „Obklíčíte je!“.

Naproti ve spěchu nastupují bledí žáci policejních škol, samozřejmě nevytvořeni, nejistí, a právě proto, pokud dojde k incidentům, nepředvídatelní a náchylní k násilí.

„Žádné násilí!“, jistě, ale co teď dělat, zaklíněný tu v houstnoucím davu obklíčených lidí, tam ve zdi nedovzdělaných policejních posil?

man sich mit uns identifizieren.

Was bedeutet es da, dass am Rand des Ereignisses die Staatspolizei (inzwischen kann man sich gegenseitig erkennen) das Kennzeichen des Autos notiert, in dem wir die Blumenbündel, Bonbons und andere Geschenke herangeschafft haben.

Sollen sie doch! Größer als die Ängste und Besorgnisse, auch die Angst vor der Staatsmacht, ist das Selbstgefühl des Tages.

Noch ein Szenenwechsel: Die bundesweit wichtige Manifestation in Wien am Ballhausplatz, dem Sitz des Bundeskanzlers. Am Rand sehe ich einen bekannten Sozialethiker, ziehe ihn, fast gegen seinen Willen, in den Demonstrationszug hinein; „Nur keine Gewalt!“ ist seine Hauptsorge.

Mit der Polizei ist vereinbart, nicht auf der Rückseite des Regierungssitzes zu demonstrieren; wie vorausszusehen, halten einige Gruppen von Manifestanten sich nicht an die Abmachung, „Wir umzingeln sie!“.

Gegenüber ziehen in aller Eile Polizeischüler auf, mit blassen Gesichtern, gewiss ungeschult, unsicher, und gerade deswegen, sollte es zu Zwischenfällen kommen, unberechenbar und gewaltanfällig. „Nur keine Gewalt!“, gewiss, aber hier eingekleidet in der wogenden Menge der Umzingler, dort in der Mauer der Polizeischüler, was jetzt tun?

Tentokrát se vše daří. Stačilo by však pár zkrvavených hlav, aby se potvrdily všeobecně rozšířené předsudky.

A dokonce, kdyby byl nějaký mrtvý, jaký nárůst obrátu!

A jaký přínos pro ty, kteří se mobilizovali proti referendu!

Násilí ve všech podobách, policisti, kteří se potí v suterénu debatního sálu, pochopitelně rozzuření, čekající na nasazení; domnělí „realisté“ z řad manifestantů, počítající s násilím; třeskuté násilí při obklíčení spolkového kancléřství - jak se s tím vypořádat?

Zkušenost z těchto dramatických okamžiků byla, alespoň pro mě, následující: kdo se angažuje pro nějakou věc, musí chtít publicitu, kdo chce publicitu, riskuje násilí.

Pokud se násilí stupňuje, bez ohledu na to, jakým způsobem je vyvoláno, je vlastní věc ohnuta nebo zablokována.

Ale my, a tím nemyslím jen protijaderné hnutí a Rakušany, jsme se sotva naučili, jak se vyhnout eskalaci násilí.

Zwentendorfské tažení bylo při troše štěstí a dobré vůle ukázkou možného úspěchu.

Jak začíná politika?

Tisková skupina Štýrské iniciativy se schází jednou týdně.

Diesmal geht alles gut. Aber ein paar blutige Köpfe hätten genügt, die breit geschürten Vorurteile zu bestätigen. Und gar ein Toter, welche Umsatzsteigerung! Und welcher Gewinn für die Sache derer, die gegen den Volksentscheid mobilisierten!

Gewalt in allen Formen, die im Keller des Debattensaals schwitzend und verständlicherweise wütend auf den Einsatz wartenden Exekutivbeamten; die auf Gewalt eingestellten, vermeintlichen „Realisten“ unter den Manifestanten; das Knistern der Gewalt bei der Umzingelung des Bundeskanzleramts – wie damit umgehen?

Die Lernerfahrung dieser dramatischen Momente war, jedenfalls für mich: Wer sich für ein Anliegen engagiert, muss Öffentlichkeit wollen, wer Öffentlichkeit will, riskiert Gewalt. Kommt es zur Gewalteskalation, wie auch immer das ausgelöst wird, ist das eigene Anliegen verboten oder blockiert.

Wie aber Gewalteskalation vermieden wird, das haben wir, und ich meine nicht die Anti-Atom-Bewegung und nicht die Österreicher allein, kaum gelernt. Die Zwentendorf-Kampagne war, mit viel gutem Willen und ein wenig Glück, ein Lehrbeispiel für mögliches Gelingen.

Wie Politik beginnt?

Einmal die Woche trifft sich die Pressegruppe der Steirischen Initiative.

Cílem jsou společné tiskové zprávy a za tímto účelem je nevyhnutelné dohodnout se především na tom, co je společné.

To je však mnohem obtížnější, než se očekávalo.

Na začátku je zvláštní zkušenost: členové této malé koordinační skupiny se k sobě chovají jako idioti nebo neosvícení lidé.

Člověk potřebuje ty druhé za účelem žádoucího soustředění sil, ale už ví, že jejich ideologické zaměření je scestné a hloupé.

To platí recipročně, komunisté proti křesťanům, konzervativní zastánci života proti všem druhům „levičáků“, vlastně všichni proti všem.

Rychle se však ukáže, že s idioty nelze podnikat společné kroky.

Na druhou stranu se zdá, že důkladné pokusy o osvětu či konverzi ostatních jsou marné.

Přinejmenším by byly příliš časově náročné;
Tisková zpráva musí přece vyjít zítra.

V této trapné situaci si politiku vymýšlíme sami - zcela ve smyslu pojetí politiky Hannah Arendt.

Přestože základní hodnoty, dlouhodobé cíle, programy a strategie zůstávají nezměněny, ba dokonce se stále zdají být neslučitelné, vymýšlíme to, co nás spojuje, když spolu mluvíme a píšeme další tiskovou zprávu.

Das Ziel sind gemeinsame Presseaussendungen, und zu diesem Zweck ist es unvermeidlich, sich überhaupt über das Gemeinsame zu verständigen. Aber das ist viel schwieriger als gedacht.

Anfangs eine sonderbare Erfahrung: Die Mitglieder dieser kleinen Koordinationsgruppe behandeln sich wechselseitig als Idioten oder Unaufgeklärte. Man braucht die anderen zwecks erwünschter Bündelung der Kräfte, weiß aber schon, dass ihre ideologische Ausrichtung abwegig und dumm ist.

Das gilt wechselseitig, Kommunisten gegen Christen, konservative Lebensschützer gegen jede Art von „Linken“, eigentlich jeder gegen jeden.

Aber rasch wird auch die Erfahrung gemacht, mit Idioten kann man nicht gemeinsame Sache machen. Andererseits erscheinen Versuche, die anderen von Grund auf aufzuklären oder zu bekehren, aussichtslos, jedenfalls wären sie zu zeitaufwendig; morgen schon muss ja die Presseerklärung hinaus.

In dieser misslichen Lage erfinden wir für uns Politik – durchaus im Sinn von Hannah Arendts Begriff von Politik.

Obwohl die Grundwerte, Fernziele, Programme und Strategien unverändert bleiben, ja immer noch unvereinbar scheinen, erfinden wir im Miteinander Reden und Verfassen des nächsten

Tím, že na sebe vzájemně, rozpoznáváme zajímavé rysy v myšlení druhých a pravděpodobně také měníme některé věci ve svém vlastním myšlení a vnímání.

Toto objevení nového pojetí politiky se děje mimochodem, ale jen díky němu je možné produktivně se vypořádat s různými zájmy a názory - které tak často paralyzují a brání spolupráci.

Jistě, to společné bylo dáno v širších obrysech již cílem hnutí, ale teprve naše konkrétní minipolitika jej činí jasným a rozšiřitelným, stává se závazným.

Jistě, celá věc byla pouze jednoúčelovým podnikem.

Má-li však získat určitou hloubku a především šíři, musí se rozšířit i zdůvodnění a jednotlivé cíle a především musí být formulovány jasně a způsobem, který je přijatelný pro různé adresáty. Začíná takhle politika? Takto začíná politika!

Kontrast s tím, co se obvykle považuje za politiku, nelze dostatečně zdůraznit.

A to také a zvláště zjevně ve vnitřních vztazích protijaderného hnutí.

Extrémní příklad: První, zásadní brožura hnutí neodmítala jaderné elektrárny jako takové, ale pouze ty „na hranicích Rakouska“.

Presstextes das uns Verbindende. Indem wir aufeinander eingehen, erkennen wir im Denken der anderen interessante Züge, verändern wohl auch selber einiges in unserem eigenen Denken und Wahrnehmen.

Diese Erfindung des Politischen geschieht nebenbei, aber nur dadurch wird es möglich, mit den unterschiedlichen Interessen und Auffassungen – die so häufig die Zusammenarbeit lähmen und unterbinden – produktiv umzugehen.

Gewiss, das Gemeinsame war im Groben schon durch das Ziel der Bewegung vorgegeben, aber erst durch unsere konkrete Minipolitik wird deutlich und erweiterbar, wird es zur verbindlichen Kraft. Gewiss, das Ganze war nur ein *single purpose*-Unternehmen.

Soll es jedoch einige Tiefe und vor allem Breite gewinnen, müssen auch die Begründungen und einzelnen Ziele sich verbreitern, müssen sie vor allem deutlich und für unterschiedliche Adressaten annehmbar formuliert werden. Beginnt so Politik? So beginnt Politik!

Der Kontrast zu dem, was üblicherweise als Politik gilt, kann nicht scharf genug dargestellt werden. Und dies auch und besonders krass in den inneren Beziehungen der Anti-Atom-Bewegung.

Ein extremes Beispiel: In der ersten, grundlegenden Broschüre der Bewegung wurden nicht AKWs an sich, sondern nur jene „an Österreichs Grenzen“ abgelehnt.

Protože (dnes se na to člověk stydí vzpomenout) skupina maoistů, která byla od počátku zdatná, disciplinovaná, a nejprve vše řídila, si tehdy myslela, že čínské socialistické jaderné elektrárny jsou neškodné.

Ve štyrském shromáždění aktivistů jsem dosáhl usnesení o odstranění tohoto nesmyslného zúžení, předložil tento návrh, stručně odůvodněný, celostátnímu shromáždění a, jak se dalo očekávat, získal většinu.

Zástupci původní vedoucí skupiny, kteří mají kontrolu nad směřováním shromáždění, si však tohoto omylu všimnou a nechají hlasování opakovat, dokud si své chyby nevšimnou i poslední příznivci strany; můj návrh je zamítnut. (To mohlo být revidováno až při pozdější příležitosti).

Tento příklad nás mohl poučit, že „politika“ je obvykle jen synonymem pro manipulaci. A to nejen na straně mocných.

Naše zkušenost s politikou v miniskupině z toho vědomě vybočuje.

Pracuje se nám dobře a naše setkání nás baví.

Brzy mám dojem, že se scházíme spíše kvůli dobrému jídlu a atmosféře než kvůli poslání. Zároveň (nebo právě proto?) funguje i mediální práce.

Weil nämlich (man geniert sich heute, daran zu erinnern) eine von Anfang an tüchtige, disziplinierte und zunächst federführende Gruppe von Maoisten damals meinte, chinesische sozialistische AKWs wären unbedenklich.

In der steirischen Versammlung erreichte ich einen Beschluss, diese unsinnige Verengung zu streichen, stelle diesen Antrag, kurz begründet, an die bundesweite Versammlung und finde, wie nicht anders zu erwarten, dafür die Mehrheit.

Doch Vertreter der ursprünglich federführenden Gruppe, die die Versammlungsregie im Griff haben, bemerken das Missgeschick und lassen so lange die Abstimmung wiederholen, bis auch die letzten Parteigänger ihren Fehler bemerkt haben; mein Antrag wird abgelehnt. (Das konnte erst bei späterer Gelegenheit revidiert werde.)

Das Beispiel konnte darüber belehren, „Politik“ ist üblicherweise nur das Synonym für Manipulation. Und dies eben nicht allein auf der Seite der Mächtigen.

Davon hebt sich unsere Erfahrung von Politik in der Minigruppe bewusst ab. Wir arbeiten gut und wir genießen unsere Zusammenkünfte.

Bald habe ich den Eindruck, wir kommen eher wegen des guten Essens und der guten Atmosphäre zusammen als wegen des Auftrags. Zugleich (oder deswegen?) funktioniert auch die Pressearbeit.

Vnější dopad naší činnosti je však stále malý. Média se věnují pouze několika našim produktům.

Tam převládá nálada ve prospěch jaderného průmyslu.

Dlouhé výlevy, u nichž často není jasné, zda pocházejí od redaktorů, nebo přímo z PR oddělení provozovatelů.

To se trochu změní až ke konci kampaně před referendem.

Tato zkušenost z okraje mediální sféry nebyla nejmenším přínosem těchto let.

Měli jsme co do činění s úplatnou novinářinou ve dvojm smyslu.

Tehdejší média se (téměř bez výjimky) stávají spoluviníky ve službách většiny elit, které pravidelně táhnou jedním směrem, což v té době znamenalo jaderné elektrárny, více energie obecně pro větší růst pro... no: prostě pro více „stále více“.

Média se tenkrát až na výjimky stala ochotnými komplici této velké koalice napříč stranami, zájmovými skupinami a ideologickými tábory.

A to i přesto, že v té době byli do této koalice ještě ne tak přímo - prostřednictvím vlastníků a významných klientů - zapojeni.

K tomu se přidal a stále přidává druhý korupční jev.

Doch die Außenwirkung unseres Tuns bleibt gering. Nur wenige unserer Produkte werden in Medien aufgegriffen. Dort überwiegt die Stimmungsmache für die Nuklearindustrie.

Lange Ergüsse, von denen oft nicht klar ist, ob sie von Redakteuren oder gleich unmittelbar aus den PR-Abteilungen der Betreiber stammen. Das wird sich erst gegen Ende der Abstimmungskampagne ein wenig ändern.

Diese Erfahrung vom Rand der Medienlandschaft war nicht der geringste Gewinn dieser Jahre. Wir hatten es zu tun mit einem Komplizen-Journalismus im doppelten Sinn.

Die damaligen Medien machen sich (fast ohne Ausnahme) zu Komplizen im Dienst der Mehrheit der Eliten, die regelmäßig in *eine* Richtung ziehen, das hieß damals eben Atomkraftwerke, überhaupt mehr Energie für mehr Wachstum für ... nun: eben für mehr „mehr“.

Für diese ganz große Koalition, quer durch Parteien, Interessensverbände und ideologische Lager, machten die Medien, damals mit nur sehr wenigen Ausnahmen, sich zum willigen Komplizen.

Und das, obwohl sie damals noch weniger direkt – durch Eigentümer und Großkunden – in diese Koalition verflochten waren.

Eine zweite Komplizenschaft kam und kommt auch heute noch dazu.

Dokonce i tam, kde nebyla pouhými poskoky mocných vlastníků a inzerentů a měla novinářskou volnost nebo si mohla zachovat svobodu, média ekologická a sociální hnutí vůbec umlčovala nebo zesměšňovala.

Média, jak vyplynulo z tiskových prací, se za své selhání ve všem odvolávají na veřejnost, kterou tímto způsobem klamou a ohlupují.

Nuda a senzacechtivost diváků prý způsobují, že je nutné ušetřit diváky namáhavých informací o pozadí a především – jen to ne! - s výzvou, aby si na základě informací udělali vlastní názor.

To právě si žádá mandát čtenářů a diváků.

V tomto případě nemůže pomoci nic menšího než vytvoření „proti-veřejnosti“.

To je ovšem pro čtveřici, která se jednou týdně snaží svými tiskovými hlášeními oslovit veřejnost, trochu moc.

Ale oni v tom pokračují. Mnozí v tom pokračují.

A přesto se ke čtenářům a posluchačům dostávají letáky, plakáty, občas i rozhovor, a především zprávy o velkých manifestacích.

Pod velkou veřejností se objevila nejasná poloveřejnost; v malých rozhovorech, ve vnímání a výměně

Auch wo sie nicht bloß Handlanger mächtiger Eigentümer und Inserenten sind und journalistischen Spielraum hatten oder sich freihalten hätten können, schwiegen die Medien die ökologischen Bewegungen tot oder machten sie lächerlich und die sozialen Bewegungen ohnedies.

Die Medien, das wurde in der Pressearbeit deutlich, berufen sich für ihr Versagen ausgerechnet auf das Publikum, das sie auf diese Weise beschwindeln und verdummen.

Die Langweile und die Sensationsgier des Publikums machen es angeblich nötig, das Publikum zu verschonen mit anstrengender Hintergrundinformation und vor allem – nur das nicht! – mit der Herausforderung, sich auf Grund von Informationen selber zu Entscheidungen aufzuraffen. Das eben verlange der Leser- und Zuseher-Auftrag.

Was hier Abhilfe bringen kann, ist nichts Geringeres als das Schaffen einer Gegen-Öffentlichkeit. Das freilich ist einige Nummern zu groß für die Vier, die einmal die Woche versuchen, mit ihren Aussendungen das Ohr der Öffentlichkeit zu erreichen. Aber sie tun weiter. Viele tun weiter.

Und immerhin, die Flugblätter, Plakate, gelegentlich sogar ein Interview und vor allem die Nachricht von den großen Manifestationen erreichen Leser und Zuhörer. Unterhalb der großen Öffentlichkeit ist eine vage Halböffentlichkeit entstanden; in kleinen

malých signálů se objevuje jiná realita než realita provozovatelů a jejich mediálních kompliků.

Konečně i média mění názor, ať už byl motiv jakýkoli.

Najednou máme příliv z úplně jiné strany. Již ne zcela nepravděpodobný úspěch v nadcházejícím referendu nám přinese mnoho nových dosud neangažovaných podporovatelů.

Například představitelé jedné státoporné strany (v této spolkové zemi dominantní), kteří nyní obratně a účinně vedou kampaň za hlasování NE v referendu.

Několik z nich je v tomto angažmá docela důvěryhodných, jen se divíme, proč své nadšení neobjevili dříve, v obtížných fázích.

To je poměrně důležitá zkušenost, kterou jsme získali v týdnech před hlasováním. Bez přeběhlíků není úspěchu, a přistoupivší dobře naznačují pravděpodobnost úspěchu.

Celé týdny jako by politika, jaká mezi námi čtyřmi začala, byla nyní možná i v jiné dimenzi.

Úspěch nebo neúspěch

Den referenda. Tisková zpráva na zítřek je napsána. Je realistická, vysvětluje důvody těsné porážky a vybízí k pokračování boje proti jaderným

Gesprächen, im Wahrnehmen und Austauschen kleiner Signale zeichnet sich eine andere Wirklichkeit ab als jene der Betreiber und ihrer medialen Komplizen. Zuletzt schwenken auch Medien um, was immer im Einzelnen das Motiv gewesen sein mag.

Plötzlich haben wir Zuzug auch von ganz anderer Seite. Der nicht mehr völlig unwahrscheinliche Erfolg bei der kommenden Abstimmung bringt uns viele Trittbrettfahrer.

Beispielsweise Vertreter einer (in diesem Bundesland dominierenden) staatstragenden Partei, die nun gekonnt und wirksam für ein NEIN bei der Abstimmung werben.

Etliche von ihnen sind in diesem Engagement durchaus glaubwürdig, nur fragen wir uns, warum sie nicht schon früher, in den schwierigen Phasen, ihr Engagement entdeckt hatten.

Das ist nicht die unwichtigste Lernerfahrung jener Wochen vor der Abstimmung. Ohne Überläufer kein Erfolg; und Trittbrettfahrer zeigen recht gut die Wahrscheinlichkeit des Erfolges an. Für Wochen ist es, als ob Politik wie sie zwischen uns vieren begonnen hat, nun auch in einer anderen Dimension möglich wäre.

Erfolg oder Misserfolg

Der Tag der Volksabstimmung. Die Presseaussendung für morgen ist geschrieben. Sie ist realistisch, erläutert

elektrárnám.

Zítرا bude rozeslána (e-mail ještě není k dispozici) poštou do redakcí.

Tentokrát ji alespoň částečně otisknou. A zalijí ji dávkou opovrzení a zloby odpovídající příslušnému médiu.

V Rakousku je totiž odjakživa zvykem častovat poraženého zpětně posměchem a opovržením.

Večer pak předběžný výsledek referenda: ne, přece jen to není porážka? Většina, i když těsná, hlasuje proti uvedení Zwentendorfu do provozu.

Pryč se starým textem, nová tisková zpráva se píše skoro sama.

Vysvětluje důvody úspěchu a vyjadřuje přesvědčení, že nyní budou provedeny rozsáhlé změny.

Následují hodiny a dny stále bobtnajícího štěstí.

Na dlouhý okamžik se zdá, že všichni jsou sjednoceni ve stejném duchu, aktivisté, ale nejen oni, a nejen vítězná většina, nýbrž všichni, včetně poražené menšiny, která se respektováním výsledku hlasování svým způsobem přidala k nám.

Na okamžik prožíváme historickou událost. Hlasování ve Zwentendorfu

die Gründe für die knappe Niederlage und ermutigt zur Fortsetzung des Kampfes gegen Atomwerke. Sie wird morgen (es gibt ja kein E-Mail) per Schneckenpost an die Redaktionen gehen.

Diesmal werden sie es drucken, teilweise wenigstens. Und werden die dem jeweiligen Medium entsprechende Dosis Geringschätzung und Häme darüber gießen. Denn seit jeher ist es in Österreich üblich, dem Verlierer Spott und Verachtung hinterher zu schicken.

Dann der Abend, das vorläufige Ergebnis der Volksabstimmung: nein, doch keine Niederlage? Eine wenn auch knappe Mehrheit stimmt gegen die Inbetriebnahme von Zwentendorf.

Weg mit dem alten Text, die neue Presseaussendung geht leicht von der Hand. Sie erläutert die Gründe für den Erfolg und bekundet Zuversicht, jetzt würden weitreichende Veränderungen in Angriff genommen.

Es folgen Stunden und Tage eines immer noch anschwellenden Glücksgefühls. Für einen langen Augenblick scheinen alle im selben Geist verbunden, die Aktivisten, aber nicht sie allein und nicht nur die siegreiche Mehrheit, sondern alle, auch die unterlegene Minderheit, die doch, indem sie das Abstimmungsergebnis respektieren werde, gewissermaßen sich uns angeschlossen habe.

Für einen Augenblick leben wir in einem historischen Ereignis. Die Zwentendorf-

jako článek řetězce bojů a inovací:

bez Pařížského května by nebyl Zwentendorf, bez Zwentendorfu nebude budoucí transformace energie a ekologie - to se zdá být jisté.

Nic neslibuje větší úspěch než úspěch sám. Najednou se budoucí úspěchy zdají být naprogramovány jako nezbytné.

Pravděpodobně jen několik aktivistů z Zwentendorfu bylo (zůstalo) natolik omezených, že si mysleli, že nevedení tohoto jediného reaktoru do provozu bude stačit.

Teprve nyní, s podporou většiny v referendu, by se začaly řešit pozitivní cíle, odpovědná energetická politika, ekologický obrat, udržitelná změna politického rozložení - a kdo ví, kam až nás nový vzestup zavede.

Ještě předtím se však objevila druhá verze tiskového textu, vysvětlení porážky.

Angažmá bude pokračovat navzdory neúspěchu - i tento postoj, zaměřený na udržitelnější činnost, byl zahrnut do emocionálního bujení těchto dnů.

Nakonec záleželo jen na tomhle: Pracovali jsme pro dobrou věc, pracovali jsme efektivně a každý si mohl říct: našel jsem přátele nebo dobré partnery.

Abstimmung als Glied einer Kette von Kämpfen und Neuerungen: ohne den Pariser Mai kein Zwentendorf, Ohne Zwentendorf keine künftige Wende in Sachen Energie und Ökologie – das scheint gewiss.

Nichts verspricht mehr Erfolg als der Erfolg. Plötzlich erscheinen künftige Erfolge als notwendig vorprogrammiert. Wohl nur wenige unter den Zwentendorf-Aktiven waren beschränkt genug (geblieben) zu meinen, mit der Nicht-Inbetriebnahme dieses einen Reaktors wäre es getan.

Jetzt erst, gestützt auf die Mehrheit der Volksabstimmung, würden positive Ziele angepackt werden, eine verantwortliche Energiepolitik, eine ökologische Wende, ein nachhaltiger Wandel der Politiklandschaft – und wer weiß wohin noch der neue Aufschwung uns bringen werde.

Doch davor hatte es die andere Version des Presstexts gegeben, ein Erklären der Niederlage. Es werde das Engagement der Niederlage zum Trotz weitergehen – auch diese auf nachhaltigeres Handeln gerichtete Haltung war im Gefühlsüberschwang dieser Tage miteingeschlossen.

Zuletzt würde es nur darauf ankommen: Wir hatten uns für eine gute Sache eingesetzt, wir hatten uns wirksam eingesetzt, und jede und jeder konnte zu sich sagen, ich habe Freunde oder gute Partner gefunden.

O autorovi: Erich Kitzmüller, Dr.

Narozen v roce 1931, žije poblíž Štýrského Hradce. Nezávislý sociální vědec, honorární profesor pro hospodářskou filozofii na Univerzitě Klagenfurt. Výzkum a publikace k otázkám dynamiky společnosti, speciálně k teorii mimetické moci, k roli peněz, ke změně společenské práce a základnímu příjmu.

Zum Autor: Erich Kitzmüller

Geboren 1931: lebt in der Nähe von Graz. Ungebundener Sozial-Wissenschaftler, Honorarprofessor für Wirtschaftsphilosophie, Universität Klagenfurt. Forschung und Veröffentlichungen zur Dynamik der Gesellschaft, speziell zur Theorie der mimetischen Gewalt, zur Rolle des Geldes, zum Wandel der Arbeitsgesellschaft und zum Grundeinkommen.

Překlad:

Helga Grimmová, Hana Jílková

Úprava:

Helga Grimmová, Bernhard Riepl